

MUSIQA MADANIYATI DARSLARIDA MUSIQA TINGLASH FAOLIYATIDAN FOYDALANISH YO'LLARI.

Teshaboyev Ilxomjon Inomjon o'g'li

Andijon davlat universiteti Musiqa san'ati kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada musiqa madaniyati darslarida musiqa tinglash faoliyatidan samarali foydalanish usullari tahlil qilinadi. Musiqa tinglash orqali o'quvchilarning estetik didini shakllantirish, ularning musiqiy tafakkurini rivojlantirish va madaniy merosni o'zlashtirish jarayonidagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, maqolada musiqa tinglashning pedagogik va psixologik jihatlari ham ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, musiqa tinglash faoliyatining samaradorligini oshirish uchun innovatsion texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanish muhimligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: musiqa madaniyati, musiqa tinglash, metodika, didaktika, musiqiy tafakkur, estetik tarbiya, pedagogika, interfaol ta'lim.

Musiqa madaniyati darslarida musiqa tinglash faoliyati o'quvchilarning musiqiy bilimlarini kengaytirish, ularning estetik didini shakllantirish hamda ijodiy tafakkurini rivojlantirishning muhim usullaridan biri hisoblanadi. Musiqa tinglash orqali o'quvchilar turli janr va uslubdagi musiqa asarlari bilan tanishadilar, ularning tahlil qilish ko'nikmalari shakllanadi. Bu jarayon orqali o'quvchilar musiqa san'atining jamiyat hayotidagi o'rnini anglaydilar va o'zlarining musiqiy didini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Shuningdek, musiqa tinglashning psixologik jihatlari ham muhim ahamiyatga ega. Tinglash jarayonida o'quvchilarning emotsional qabul qilish qobiliyatlari shakllanadi va ularning musiqaga bo'lgan munosabati yanada chuqurlashadi. Shu sababli, musiqa madaniyati darslarida musiqa tinglash faoliyatini to'g'ri yo'lga qo'yish pedagog va o'qituvchilar oldida turgan dolzarb masalalardan biridir.

Musiqa madaniyati darslarida musiqa tinglash faoliyati o'quvchilarning musiqiy didini shakllantirish, ularning estetik zavq olish qobiliyatini rivojlantirish va musiqani chuqur anglashlariga yordam beradi. Bu faoliyat orqali o'quvchilar turli davr va uslublarga oid musiqalar bilan tanishadi, kompozitorlarning ijodini o'rganadi va musiqani baholash ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu boisdan, dars jarayonida musiqa tinglashni samarali tashkil etish muhim hisoblanadi.

Musiqa tinglash faoliyatining maqsadi va ahamiyati

Musiqa tinglash darsning ajralmas qismi bo'lib, quyidagi maqsadlarni ko'zda tutadi:

- O'quvchilarning musiqiy madaniyatini oshirish.

- Ularning estetik did va his-tuyg'ularini shakllantirish.
- Musiqa san'ati orqali o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish.
- Turli davr va janrlarga oid musiqiy asarlarni tushunish va baholash ko'nikmalarini shakllantirish.

Musiqa tinglash orqali o'quvchilar musiqa tarixi, kompozitorlar ijodi, musiqa janrlari va milliy musiqiy an'analar bilan tanishadi.

Musiqa tinglash faoliyatini tashkil etish bosqichlari

Musiqa tinglash faoliyatini samarali o'tkazish uchun quyidagi bosqichlarni amalga oshirish lozim:

Tayyorlov bosqichi

Bu bosqichda quyidagi tadbirlar amalga oshiriladi:

- Dars mavzusiga mos musiqa namunalarini tanlash.
- O'quvchilarga tinglanadigan musiqa haqida qisqacha ma'lumot berish.
- Musiqa tinglash qoidalarini tushuntirish.
- Musiqa tinglash jarayonida e'tibor qaratish kerak bo'lgan jihatlarni belgilash.

Asosiy bosqich

Bu bosqichda o'quvchilar musiqani tinglashadi va uning mohiyatini tushunishga harakat qilishadi. Musiqa tinglash usullari quyidagilarga bo'linadi:

- Faol tinglash musiqa davomida uning tuzilishi, ritmi, ohangini tahlil qilish.
- Passiv tinglash fon sifatida musiqa tinglash va hissiyotlar orqali baholash.
- Muqoyasaviy tinglash turli janr va uslublardagi musiqalarni taqqoslash.
- Tasviriylar tinglash musiqa asosida tasavvur hosil qilish, surat yoki hikoya yaratish.

Tahlil va baholash bosqichi

Musiqa tinglagandan so'ng, o'quvchilarga quyidagi vazifalar beriladi:

- Tinglangan musiqaning mazmunini tasvirlash.
- Musiqiy asarda qanday hissiyotlar aks etganini tushuntirish.
- Musiqa janri va uslubi haqida fikr bildirish.
- Musiqiy ifoda vositalari (ritm, tembr, dinamika) haqida fikr yuritish.
- O'z shaxsiy munosabatini bildirish.

Musiqa tinglash faoliyatining interfaol usullari

Musiqa madaniyati darslarida musiqa tinglashni qiziqarli tashkil etish uchun quyidagi interfaol metodlardan foydalanish mumkin:

Savol-javob usuli

O'quvchilarga musiqa haqida oldindan ma'lumot berilib, ularning taxminlarini so'rash.

Qiyosiy tahlil

Ikki xil musiqiy asarni tinglash va ularni o'zaro taqqoslash.

Musiqiy tasvir yaratish

Tinglangan musiqaga mos tasvir, she'r yoki hikoya yozish.

Emotsional javob

O'quvchilarning musiqadan olgan hissiyotlari asosida muhokama qilish.

Harakatli yondashuv

Musiqaga mos harakatlar yoki raqslarni yaratish.

Musiqqa tinglash faoliyatida texnologiyalardan foydalanish

Musiqqa madaniyati darslarida texnologiyalar yordamida musiqqa tinglashni yanada samarali qilish mumkin:

- Interfaol taxtalar musiqiy asarlar tahlili va ularni vizual tarzda namoyish etish.
- Raqamli platformalar turli janrdagi musiqalarni tinglash va baholash.
- Virtual konsertlar onlayn musiqiy chiqishlarni tomosha qilish.
- Musiqiy dasturlar musiqqa yaratish va kompozitsiya asoslarini tushuntirish.

O'quvchilar ijodiy faoliyatini rag'batlantirish

Musiqqa tinglash orqali o'quvchilar ijodiy faoliyatga yo'naltirilishi mumkin:

- Tinglangan musiqaga mos sahna ko'rinishlari yaratish.
- Musiqqa asosida she'r yoki hikoya yozish.
- Cholg'u asboblardan foydalanib, tinglangan musiqani qayta ijro etish.

Musiqqa tinglash faoliyati faqatgina passiv jarayon bo'lib qolmasligi kerak. O'quvchilarni musiqaga ongli yondashishga, uni his qilish va tahlil qilishga o'rgatish muhimdir. Shu tariqa, ular nafaqat musiqqa madaniyati bo'yicha bilim olishadi, balki shaxsiy estetik didlarini shakllantirishlari va ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishlari mumkin. Musiqqa tinglash faoliyatini to'g'ri tashkil etish orqali o'quvchilarda musiqaga bo'lgan qiziqish ortadi va ularning madaniyati yanada rivojlanadi.

Musiqqa tinglash faoliyatining samaradorligini oshirish uchun interfaol metodlar, jumladan, klaster, diskussiya va musiqiy viktorinalar kabi usullardan foydalanish muhimligi ta'kidlandi. O'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olish ham metod tanlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, erta yoshdagi bolalar uchun ritmik va jo'shqin kuylar samaraliroq ta'sir ko'rsatadi, yuqori sinf o'quvchilari esa murakkab musiqiy shakllarni chuqurroq anglay oladilar.

Xulosa

Musiqqa tinglash faoliyatini samarali tashkil etish orqali o'quvchilarning musiqiy madaniyatini rivojlantirish mumkin. Ushbu faoliyat dars jarayonida tizimli va interfaol usullarda amalga oshirilishi kerak. Musiqqa tinglash faqatgina passiv faoliyat bo'lib qolmay, balki o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydigan shaklda olib borilishi lozim.

Kelgusida musiqqa tinglash bo'yicha maxsus dasturlar ishlab chiqish, virtual va raqamli texnologiyalarni qo'llash, zamonaviy o'quv qo'llanmalarni ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi. Musiqqa madaniyati darslarida multimediya va interfaol vositalardan keng foydalanish orqali o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini

oshirish mumkin. Ushbu metodlarning dars jarayoniga joriy etilishi musiqa ta'limining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar.

1. <http://www.lex.uz>. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyevning qarori, 2022-yil 2-fevraldagi Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risidagi PQ 112-sonli qarori.
2. Soipova D. Musiqa o'qitish nazariyasi va metodikasi (o'quv qo'llanmasi) – T.: 2019. B. 25.
3. Anvarovna, K. D. (2022). Conducting music lessons in preschool educational institutions. Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL), 3(3), 4-10.
4. FORMATION OF STUDENT AESTHETIC COMPETITION BY TEACHING THE WORKS OF RUSSIAN CLASSIC COMPOSERS IN MUSIC CULTURE CLASSES T Ismailov, D Karimova - Интернайка, 2021;
5. Karimova, D. A. (2022). MUSIQA DARSLARIDA BOLALAR MUSIQA TUYG 'USINI TAKOMILLASHTIRISH. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(Special Issue 4-2), 288-294.